

MUZIKOS UGDYMO PROCESAS

Atnaujinta 2012-12-03

1. Muzikos mokymosi strategijos

Mokymosi strategijos padeda mokytis sąmoningai ir tikslingai, taupo mokymuisi skirtą laiką, mokymąsi daro efektyviu. Įvairios muzikos mokymosi strategijos turėtų būti paaiškinamos, taikomos klasėje ir pamažu tapti mokinio savarankiško darbo dalimi. Svarbūs mokymosi strategijų komponentai yra refleksija, analizė, planavimas, kontroliavimas, į(si)vertinimas.

Šiame skyrelyje pateiksime keletą muzikos mokymosi strategijų pavyzdžių.

Dainavimo mokymosi strategijos (instrukcija mokiniui)

Dainos mokymasis iš klausos

1) Mokytojo ar kitų padedamas, mokykis dainos melodiją ir žodžius – paprašyk, kad padainuotų tau kelis kartus, kad padainuotų su tavimi sunkesnes melodijos ar ritmikos vietas. Aptarkite atsikvėpimo vietas, dainos charakterį ir kitus atlikimo ypatumus.

2) Klausykitės dainos įrašo tiek kartų, kol įsiminsi melodiją. Dainuok kartu su skambančiu įrašu. Vėliau dainuok pridildęs muzikos įrašą ir visai be jo. Jei pavyks – susirask internete dainos instrumentinį pritarimą (*playback*) ar *karaokė* variantą ir dainuok kartu su juo. Išmokęs dainą, padainuok ją gerai muziką išmanančiam žmogui – klausant iš šalies visada galima geriau įvertinti dainavimo kokybę. Patyręs žmogus gali duoti tau daug vertingų patarimų, kaip tobulinti dainos atlikimą. Kuo daugiau tokių patarėjų turėsi – tuo geriau seksis tobulintis. Tačiau visada turėk ir savo nuomonę.

Dainos mokymasis iš natų

- 1) peržiūrėk naujos dainos natų tekstą;
- 2) nustatyk metrą, paplok ritmą;
- 3) ritmiškai perskaityk žodžius;

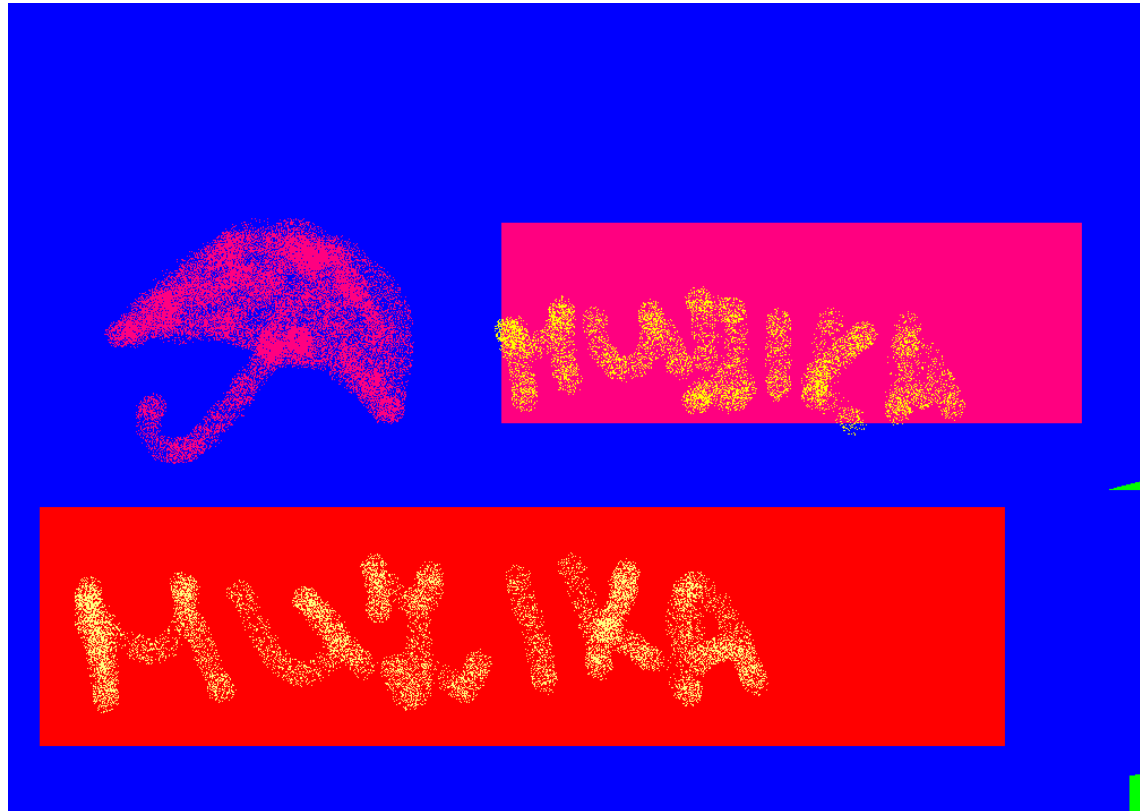
- 4) nustatyk dainos tonaciją (nebūtinai) ir pasigrok melodiją prieinamu instrumentu (dūdele, pianinu, gitara ar kt.). melodiją pagroti reikėtų keletą kartų. Jei groji gitara ar pianinu, pradėk kartu dainuoti;
- 5) solfedžiuok dainos melodiją, nustatyk, kuri melodijos ar ritmo vieta yra sudėtingesnė;
- 6) sudėtingesnes vietas pasolfedžiuok kelis kartus – tiek, kad pavyktų jas laisvai atlikti;
- 7) solfedžiuos dainos melodiją nuo pradžios iki pabaigos;
- 8) dar kartą ritmiškai, sekdamas natas, perskaityk dainos tekstą;
- 9) padainuok melodiją su žodžiais;
- 10) pasitikslink, paprašęs paklausti muzikos mokytojo, labiau patyrusio muzikanto, klasės draugo, ar tiesiog vieną kitą melodijos natą pagrojant instrumentu.

Čia pateikėme labai detalų dainos mokymosi planą. Jis nėra privalomas – atsižvelgdamas į savo galimybes kai kuriuos žingsnius gali praleisti arba atlikti juos ne tokia, kaip nurodyta tvarka.

Dainavimo rezultatų tobulinimo strategijos

- 1) Dainuoti prieš veidrodį. Veidrodyje gali puikiai matyti, kaip dainuodamas atrodi kitiems. Gali išbandyti įvairiausias dainos atlikimo variantus, veido išraišką, laikyseną. Gali pats nuspręsti, kuris variantas tau labiausiai priimtinas, kaip atrodi gražiausiai ir pan.
- 2) Dainuoti artimiesiems namuose. Jie turėtų įvertinti tavo sceninę išvaizdą, dainavimo išraiškumą, artikuliaciją (ar aiškiai tari tekstą) ir pan.
- 3) Dainuoti muziką išmanantiems žmonėms. Jie galėtų įvertinti tavo intonaciją, ritmiškumą, vokalinę techniką, dainos atlikimo išraiškumą ir sumanymo pagrįstumą. Šie žmonės galėtų duoti vertingų patarimų, ką ir kaip reikėtų tobulinti.

Užduoties 5 klasei pavyzdys „Kaip dainuoti“

ŠIO PIEŠINIO PAVADINIMAS MUZIKA
ŠIAME PIEŠINYJE VAIZDUOJAMAS MUZIKOS PAVADINIMAS

KAIP DAINUOTI?

****DAINUOKITE NUOŠIRDŽIAI, ĮSIJAUSKITE Į DAINOS MELODIJĄ, SUPRASKITE ŽODŽIUS IR AIŠKIAI JUOS TARKITE.**

****IR PER DAINAVIMO PRATYBAS, IR KARTODAMI JAU IŠMOKTAS DAINAS, DAINUOKITE TIK STOVĖDAMI, TRUPUTĮ PASITEMPĘ, NESIRAMSTYDAMI RANKOMIS.**

****GERAI GIRDĖKITE DRAUGŲ DAINAVIMĄ. PASIKLAUSYKITE, AR JIE GRAŽIAI DAINUOJA IR AR TIKSLIAI INTONUOJA. NEINTONUOJIENTIEMS GERANORIŠKAI PADEKITE.**

****LYRINES DAINAS DAINUOKITE LEGATO, T.Y. JUNGDAMI GARSUS, ŠVELNIAI.**

MONIKA B. 5KL

Mokytojas Kazimieras Šermukšnis, Vidiškių pagrindinė mokykla

Mokymosi groti naują kūrinį žingsniai

- 1) Peržvelk naujo kūrinio natų tekstą. Įvertink jo sudėtingumą.
- 2) Pabandyk pagroti melodiją ir nustatyk, kurią kūrinio vietą pagroti sunkiau.
- 3) Mokykis groti sunkesnes kūrinio vietas.
- 4) Išmok nesudėtingas kūrinio vietas.
- 5) Neskubėdamas pagrok visą kūrinį nuo pradžios iki pabaigos.
- 6) Jei pavyko pagroti be klaidų – pagrok greičiau, atkreipk dėmesį į frazuotę, išraiškingai atlik artikuliacijos, dinamikos niuansus.

Pastaba. Jei grosite daugiabalsį kūrinių – labai svarbu pasirinkti sau tinkamą partiją. Jei gerai sekasi groti dūdele – rinkis pagrindinę melodiją, jei patinka perkusiniai instrumentai – rinkis ksilofoną; jei patinka ritmuoti – rinkis džembę, būgnelį, marakasus, tamburiną ar pan. Taip pat gali rinktis trikampį ar metalofono plokštelę, kuriais gana nesunku groti .

Muzikos klausymosi strategijos

Mokiniui. Mokytojas gali užduoti įvairių muzikos klausymosi užduočių – nusakyti skambančio kūrinių nuotaiką, apibūdinti charakterį, susieti tai su panaudotomis išraiškos priemonėmis, išgirsti ir nusakyti atlikėjų sudėtį, įvardinti dominuojantį instrumentą, kitus elementus. Visos šios užduotys yra skirtos tam, kad lavėtų tavo muzikinę klausą ir atmintis, kurių dėka galėsi geriau suprasti skambančius kūrinius.

Norėdamas tobulinti savo muzikos klausymosi gebėjimus, turėtum klausytis muzikos ir namuose – kuo daugiau muzikos kūrinių išklausysi, tuo platesnį sukaupsi intonacijų žodyną, kuris padės tau orientuotis muzikos kūrinių įvairovėje, suprasti, kuris muzikos žanras ar stilius tau patinka. Neapsiribok tik patinkančios muzikos klausymusi.

Svarbu, kad apie klausytus muzikos kūrinius būtų galimybė kalbėtis ir diskutuoti su mokytoju ir kitais mokiniais.

Svarbu, kad klausymuisi skirti muzikos fragmentai skambėtų pakartotinai atlikus užduotį ir ją aptarus.

Mokytojui. Tie patys muzikos kūriniai mokiniams klausytis turėtų būti pateikiami keletą kartų pateikiant skirtingas užduotis. Taip mokiniai geriau įsimins kūrinius, galės juos atpažinti ir įvardinti. Pažįstamas kūrinys mokiniams sukelia džiaugsmingus išgyvenimus, tokių kūrinių klausomasi su didesne motyvacija.

Muzikos klausymosi užduotis mokiniai galėtų atlikti poromis ar grupėmis, sudarytomis iš skirtingų pasiekimų lygių mokinių. Tokiose grupėse mokiniai sėkmingai mokosi vieni iš kitų.

Muzikos klausymosi užduotims atlikti mokiniams siūlykite pasinaudoti minčių žemėlapiu, *Veno* diagrama, lentelėmis ir kt.

Mokiniai gali rengti pranešimus ar pristatymus apie klausytus muzikos kūrinius, kompozitorių ar muzikos stilių. Tuomet labai svarbu kartu su mokiniais aptarti jų vertinimo kriterijus, pagal juos vertinti kiekvieną pranešėją, diskutuoti ir teikti siūlymus, kaip galima pranešimą patobulinti. Svarbu, kad diskusijose dalyvautų mokytojas, kuris rodo pavyzdį savo minčių eiga, sąvokų vartojimu, kriterijų taikymu.

Mokymosi klausytis muzikos žingsniai

- 1) Muzikos klausymuisi labai svarbus yra tavo nusiteikimas – išgirsi ir pajausi daugiau, jei susikaupsi ir skambančio muzikos kūrinio klausysiesi įdėmiai.
- 2) Prieš pradėdant klausytis muzikos pagalvok, ką jau žinai apie mokytojo nurodytus užduoties parametrus.
- 3) Pagalvok, ar gerai supratai muzikos klausymosi užduotį – ar supratai visas mokytojo pavartotas sąvokas, atsakymo pateikimo būdą. Jei kažko nesupratai – pasitikslink.
- 4) Klausydamasis muzikos kūrinio fragmento ar kelių fragmentų užsirašyk visas mintis, kilusias asociacijas, pradėk formuluoti atsakymus.
- 5) Peržvelk užrašus ir pasirink tą medžiagą, kurios reikia užduoties atlikimui.
- 6) Pasitikrink. Palygink savo ir suolo draugo atsakymus.
- 7) jei yra galimybė, sustabdykite muzikos įrašą po kiekvieno fragmento – skirtkite laiko apmąstymui ir atsakymų užfiksavimui.

Muzikos kūrimo strategijos

Muzika kuriama pasitelkiant įvairias komponavimo technikas. Tu dažniausiai kursį pagal pavyzdį arba kai mokytojas nurodys gana konkrečius reikalavimus būsimai kompozicijai.

Kuriant pagal mokytojo nurodytus reikalavimus svarbu juos suprasti – pasitikslink pakomentuodamas mokytojui, kaip supratai užduotį ir kaip įsivaizduoji jos atlikimą.

Jei prašoma sukurti kompoziciją naudojant tradicinę notaciją, pasiruošk penklinę, susižymėk reikiamus ženklus, taktus. Pagalvok, kur bus kompozicijos kulminacija, prisimink, kokiais būdais pasiekama kulminacija (dinamika, ritmo smulkinimas, kylanti melodija ir kt.). Užrašyk

pirmąją kompozicijos variantą. Pagrok ir įvertink ją – ar kūrinys skamba sklandžiai, ar patogiu ją atlikti. Pataisyk kliūvančias vietas. Pabandyk panaudoti ne tik mokytojo nurodytas priemones, bet ir kitas žinomas, jei jos tavo kompozicijai tinka.

Jei reikia sukurti daugiabalsę kompoziciją. Pagalvok ir prisimink, kuo skiriasi akompanimentas ir melodija. Pagalvok ir prisimink, kurie instrumentai gali melodiją ir judresnį ritminį piešinį, o kurie tik nesudėtingus ritminius motyvus. Panaudok ritmo *ostinato*.

Bendri muzikos komponavimo strateginiai principai:

- 1) numatyti kompozicijos formą;
- 2) numatyti kompozicijos dinaminį modelį, pažymėti kulminacijos vietą;
- 3) numatyti pagrindines išraiškos priemones (melisa, ritmika, stilius, dinamika, harmonija, faktūra ir kt.);
- 4) numatyti kompozicijos užfiksavimo (užrašymo) būdą (tradicinė ir netradicinė notacija, grafinė partitūra ar pan.);
- 5) užrašyti kompoziciją;
- 6) atlikti kompoziciją ir įvertinti ją;
- 7) koreguoti kompoziciją.

2. Muzikos ugdymo turinio integravimo galimybės

Integracijos ugdyme tikslas – sąlygoti darnią asmenybės sklaidą bei sociokultūrinį sąmoningumą. Integruoto ugdymo turinys turi būti toks, kad padėtų asmenybei visapusiškai atsiskleisti, išsiugdyti vertybines nuostatas, įgūdžius, įgyti žinių, būtinų prasmingam gyvenimui. suderinti atskirų disciplinų teikiamas žinias. Tarpdalykinė integracija turi remtis: 1) esminėmis integruojamų dalykų žiniomis, sudarančiomis atitinkamo mokslo pagrindus; 2) pažiūra į tikrovės reiškinius kaip į procesus su juos determinuojančiais dėsniniais; 3) dalykiniais ryšiais, atskleidžiančiais tikrovės procesus, kuriuos nagrinėja skirtingos disciplinos, sąveiką, bendrybes ir skirtības. Integruotos programos skatina mokinius ne įsiminti aibę faktų, bet įsiprasminti kiekvieną reiškinį bendrųjų dėsninųjų kontekste, skatina savarankišką mąstymą, stiprina

euristinius polinkius. Bendrosiose programose numatytos muzikos dalyko integracijos galimybės mokytojus įpareigoja numatyti ir vykdyti: muzikos ir kitų mokomųjų dalykų programų tarpdalykinę integraciją.

Planuojant integraciją neišvengiamas visų mokytojų bendradarbiavimas. Kiekvienas mokytojas geriausiai išmano savo dalyko programą, susiplanuoja savo ugdymo procesą. Todėl, sėkmingiausiai integraciją gali susiplanuoti klasę mokantys mokytojai, suderinę ilgalaikius planus, radę sąlyčio taškų ir juos aptarę.

Bendrosiose programose numatomi muzikos dalyko ugdymo turinio integravimo būdai:

- integruojant muzikos dalyko gebėjimus į visos mokyklos gyvenimą, skatinant mokinius dalyvauti, rengti mokykloje koncertus, tradicinius renginius, projektus.
- vykdant muzikos ir kitų mokomųjų dalykų integraciją (temų, sąvokų ir užduočių lygmenys), derinant tos pačios klasės muzikos ir kitų dalykų ugdymo turinį.
- vykdyti muzikos dalyko vidinę integraciją, derinant muzikos dalyko skirtingų klasių ugdymo turinį spiralės principu. Kai prie temų, problemų, veiklos nagrinėjamos žemesnėse klasėse, taikant amžiaus tarpsniams pritaikytus būdus, grįžtama aukštesnėse klasėse, tik jau kitame lygmenyje. Skiriamos užduotys, kurias atliekant būtina panaudoti muzikos kalbos sąvokas skirtinguose muzikiniuose kontekstuose (pvz., dinamika muzikos klausymesi, dainavime ir grojime). Pamokoje uždavinys, apibrėžiantis naują mokymuisi skirtą medžiagą turi persmelkti visas veiklos sritis.

Muzikos dalyko bendroji programa suteikia galimybes labai lanksčiai konkretizuoti ugdymo turinį ir tuo pačiu surasti daug integracinių sąsajų su kitais mokomaisiais dalykais. Mokytojas numato veiklos sričių (muzikinės raiškos, muzikos klausymosi, apibūdinimo ir vertinimo ir muzikos pažinimo socialinėje kultūrinėje aplinkoje) išplanavimą atsižvelgiant į pateiktą dalyko turinį. Svarbu numatyti, kad visos trys veiklos sritys per metus būtų realizuotos.

Bendrojoje programoje neįmanoma numatyti konkrečios muzikos dalyko integracijos, kuri tiktų visoms mokykloms. Tai priklauso ne tik nuo to, ar tai miesto, rajono ar kaimo mokykla. Kiekviena jų turi savo strateginį planą, numato konkretų savo mokyklos metų veiklos planą. Skiriasi mokyklų tradicijos, poreikiai organizuojant įvairią koncertinę ir projektinę veiklą. Be to, numatant integraciją svarbi ir mokyklos

materialinė bazė. Organizuojant pamokinę, popamokinę ar projektinę veiklą su mokiniais negalima neatsižvelgti ir į mokinių skaičių klasėse. Nemažiau svarbus yra ir muzikos mokytojo profesinis pasiruošimas.

Įvairių dalykų mokytojai aptaria ir suderina sąvokas, kurios naudojamos jų dalyko pamokose, tačiau turi savitą, būdingą tik tam dalykui interpretaciją. Tokiu pvz., gali būti sąvoka – tonas. Muzikoje, tai atstumas tarp dviejų muzikos garsų, dailėje – spalvų spektras, etikoje geras ar blogas elgesys. Gali būti derinami skirtingi apibrėžimai turintys tą pačias reikšmes. Pvz., kūno kultūros pamokose naudojamas apibrėžiamas žemo ar aukšto intensyvumo ritmas, muzikoje mes kalbame apie greito ar lėto tempo muziką.

Pateikiamas konkretus muzikos ir kitų mokomųjų dalykų planas, numatytas 2008 – 2009 m. m. 7 klasėse (3 lentelė). Čia detaliai suplanuota, kokios kitų dalykų temos gali būti integruojamos į muzikos pamoką, išskirtos integruojamiems dalykams bendros sąvokos, apibrėžtos veiklos pamokoje. Toks integracijos planavimas yra ypač tikslingas, nes mokiniai geriau įsisavina sąvokas, išmoksta jas vartoti skirtinguose kontekstuose, t.y. išmoksta perkelti vieno dalyko žinias į kitą sritį. Taip sukuriami patvarūs konstruktai, padedantys mokiniui tobulėti muzikos srityje tampant sąmoningu ir patyrusiu muzikos produkcijos vartotoju.

Eil. Nr.	Dalykas (su kuriuo derinate)	Tema (abiejų dalykų)	Kas suderinta (mokymosi uždaviniai, užduotys, klausimai, bendra projektinė veikla ir t.t.)	Sąvokos „Žodžių bankas“
1.	Lietuvių kalba	Maironio kūryba	Uždavinys. Paaiškinti kūrinio formą ir jo sudėtinės dalis – frazė, motyvas, eilėdara, posmas. Užduotis – dainų Maironio tekstais analizė (muzikinė ir literatūrinė).	Motyvas, frazė, sakinytis, periodas, erdvė, eilėdara, laikas, posmas, kūrinio forma – struktūra.
		Dviejų dalių muzikos kūriniai		
2.	Lietuvių kalba	S. Nėries kūryba	Klausimai. Kokie literatūros ir muzikos kūrinų formų panašumai ir skirtumai? Kaip muziką įtakoja literatūrinis tekstas? Projektinė veikla. Skaitomi S. Nėries eilėraščiai	Forma, menininkas, dailės – muzikos – literatūros sintezė.
		Muzikos kūrinų formos		

Eil. Nr.	Dalykas (su kuriuo derinate)	Tema (abiejų dalykų)	Kas suderinta (mokymosi uždaviniai, užduotys, klausimai, bendra projektinė veikla ir t.t.)	Sąvokos „Žodžių bankas“
			parašyti pagal M. K. Čiurlionio paveikslus pateikiant muzikinį foną (mokinių aptarti ir išrinkti M. K. Čiurlionio muzikos kūriniai. Jei yra galimybė – atliekami pačių mokinių).	
3.	Rusų kalba	Vienos dalie kūriniai Как я учус	Užduotis. Muzikos pamokoje atliekamos dažnučių melodijos. Rusų kalbos pamokoje kuriami dažnučių tekstai tema „Kaip aš mokausi“ rusų kalba.	Dažnutė, aktualus mokiniams mokyklos tematika tekstas, šmaikštus, ironiškas, pašėpiantis, pagiriantis, išaukštinantis...
4.	Kūno kultūra	Ritminė gimnastika Sudėtiniai ir kintamieji metrai	Sąvokos – ritmas, ritmiškumas, tempas...	Metras, ritmas, lėtas tempas, greitas tempas, lėta dinamika...
5.	Etika	Neigiamos emocijos Dainininkų balsai	Sąvoka. Emocijos. Kokios yra emocijos – etika. Kaip atlikėjas išreiškia įvairias emocijas muzikuodamas – muzika.	Talentas, emocija, pyktis, baimė tragiškumas, švelnumas, interpretacija, dramatinis balsas,...
6.	Anglų kalba	Christmas songs Veikla – dainavimas	Užduotis. Anglų kalbos pamokoje analizuojami kalėdinių dainų tekstai, tarimas. Muzikos pamokoje dainuojamos kalėdinės dainos anglų kalba, tobulinami muzikavimo įgūdžiai.	Muzika – music, daina – song, artikuliacija, raiškumas, tarimas,...

Eil. Nr.	Dalykas (su kuriuo derinate)	Tema (abiejų dalykų)	Kas suderinta (mokymosi uždaviniai, užduotys, klausimai, bendra projektinė veikla ir t.t.)	Sąvokos „Žodžių bankas“
Integruota informacinių technologijų ir visų dalykų tema – „Informacijos paieška“				
Bendri viešo pasisakymo, pranešimo, pristatymo etikos ir formos reikalavimai.				
Bendra užduoties forma naudojama visų dalykų pamokose – „Vienodų savybių ir skirtumų Veno diagrama“ ir „Atomistinis koncepcijų žemėlapis“				

1 lentelė. Tarpdalykinės integracijos planas 7 klasei. Sąvokų ir temų lygmuo

Konkretizuojant muzikos dalyko turinį svarbu atsižvelgti į mokiniams aktualų, juos supantį gyvenimą – integruoti socialinį – kultūrinį kontekstą.

Muzikinė raiška, pritaikoma mokyklos ar rajono bendruomenės poreikiams. Lavinant muzikavimo įgūdžius, parenkamas repertuaras atitinkantis dalyko turinio reikalavimus ir praktiškai pritaikomas artimiausioje aplinkoje. Pvz., tema – Lietuvos etnografiniai kraštai (8 kl.). Mokiniai pažintį pradeda nuo praktinės veiklos – skirtingų kraštų dainų ar instrumentinių kūrinių atlikimo (mokymosi). Juos atliekant aptariami kūrinių skirtumai ir panašumai, galima pateikti lietuvių liaudies muzikos panaudojimo populiariojoje muzikoje, pavyzdžiui, patobulinius atliekamus kūrinius, jie pristatomi mokyklos koncerte, rengiama klasės teminė vakaronė ar sudaromas galimas gimtadienio šventės planas ir kt.

Muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas. Klausantis ir vertinant muzikos kūrinius galima pateikti pavyzdžius iš artimiausios mokinių aplinkos analizuojant mokinių klausomos populiariosios muzikos kūrinius, pavyzdžiui:

- aptariama kūrinių dinamika, tempas, harmonija, atlikėjų sudėtis;
- lyginami kūrinių stiliai – pateikiamas Grigališkasis choralas ir populiariosios muzikos, pavyzdžiui, atliekamas vienuolių giedojimui artimu stiliumi, ar originalios liaudies dainos ir šiuolaikinės kompozicijos, kuriose naudojamos liaudies muzikos melodijos ar instrumentai;

- lyginamos populiariosios ir klasikinės muzikos atlikėjų klasikinių ir estradinių kūrinių interpretacijos.

Muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Mokiniai, kurdami muzikines kompozicijas, pritaiko įvairių dalykų žinias ir gebėjimus. Pvz., muzikos nuotaikos perduodamos spalvomis, figūromis, grafikais – grafinės partitūros. Kompozicijos kuriamos naudojant kompiuterines mokomąsias programas. Organizuojami ar lankomi koncertai, kuriuose pateikiamos ir aptariamoms skirtingo elgesio normos, pavyzdžiui, klasikinės muzikos koncertas, estradinis koncertas, atliekamas valstybinis himnas ir kt.

3. Meninio ugdymo dalykų integravimas

Vienas iš efektyviausių ir novatoriškiausių būdų organizuoti integruotą ugdymą yra projektai. Projektinis darbas – tai ugdomoji veikla, kurios metu kiekvienas mokinys gali pasirinkti sau priimtina veiklos formą. Užduoties ar atlikimo būdo pasirinkimo galimybė ugdo mokinių atsakomybę, gebėjimą įsivertinti, išsikelti tikslus. Mokytojai turėtų kurti emociškai palankią aplinką, skatinti mokinius ieškoti originalių idėjų įgyvendinimo sprendimų, užbaigti darbą iki galo. Pradedant naują projektą mokytojas su mokiniais turėtų aptarti veiklos tikslus, vertinimo kriterijus, padėti mokiniams pasiskirstyti darbus (ar roles komandoje – vadovas, atsakingas už medžiagas, atsakingas už repeticijas ir pan.), susiplanuoti laiką, aptarti užbaigto projekto pristatymo galimybes. Pasibaigus projekto pristatymui mokiniams turi būti sudarytos sąlygos išsakyti savo asmeninius išgyvenimus, įspūdžius, vertinti savo ir kitų darbą, pastangas, numatyti tobulinimosi galimybes. Savianalizės (arba refleksijos) elementas yra būtinas norint tobulėti bet kurioje gyvenimo srityje.

Šiuolaikinės meno formos pasižymi integralumu – nyksta ribos tarp skirtingų meno šakų, mokinio aplinka kupina įvairiausių meno formų. Todėl organizuojant integruotą meninę veiklą remtis šiuolaikinėmis meninės išraiškos priemonėmis. Integruojančios meno formos: hepeningas, environmentas, akcija, performansas, konceptualusis menas, kūno menas, žemės menas, instaliacija, meninė fotografija, videomenas, kompiuterinis menas. Integruotame meninio ugdymo projekte dominuoja kuri nors viena meno šaka, kitų meno rūšių elementai papildo baigiamąjį rezultatą. Integracijos pagrindu gali būti visoms meno šakoms būdingi meninio aktyvumo formomis: meninė raiška ir meno kūrinių analize, supratimu ir vertinimu. Toks integravimo būdas ypač patogus mokytojui vertinant mokinių pasiekimus.

4. Aktyvieji muzikos klausymosi metodai, jų taikymo galimybės bendrojo lavinimo mokyklose muzikinio ugdymo procese

Muzikos mokymosi metodai – tai mokytojo ir mokinių bendros veiklos būdų sistema, kuri padeda mokiniams įgyti žinių, įgyti įgūdžių bei lavinti jų gebėjimus. Šiuolaikinės mokyklos muzikinio ugdymo procese vis dažniau taikomi *aktyvieji mokymo metodai* - kai moksleiviai yra aktyvūs, o ne pasyvūs muzikinio ugdymo proceso dalyviai. Aktyviųjų mokymo metodų taikymas priklauso nuo konkrečios muzikos pamokos tikslų bei uždavinių ir turi savo paskirtį. Aktyvieji muzikos klausymosi metodai skatina mokinių dėmesio koncentraciją, norą ir gebėjimą įsijausti į klausomą muziką, geriau suvokti ją, patirti prasmingas menines emocijas.

Kuo vadovaujasi vaikas, klausydamas muzikos (protu ar jausmais), ir ar jis yra aktyvus, nustatyti nėra paprasta. Nemažai informacijos mokytojas gauna stebėdamas ugdytinius, pavyzdžiui, kaip vaikai pasirenge muzikos klausymui, kaip elgiasi skambant muzikos kūriniai. Tam, kad vaikas išmoktų klausytis ir suvoktų girdimą muziką, mokėtų ją analizuoti ir reikšti mintis, yra naudojami aktyvieji *muzikos klausymosi metodai*. Keletą jų apžvelgsime plačiau:

- **Pokalbis apie muziką**

Tikslas: apibūdinti skambančią muziką bei įvardyti jos sužadintas emocijas.

Pvz.: padėkite vaikams apibūdinti muziką pateikdami klausimus: koks kūrinio tempas, dinamika, metras ir pan. Kokie būdvardžiai tiktu apibūdinant panaudotas išraiškos priemonės? Kokių vaizdinių, minčių, emocijų kūrinys sukėlė?

- **Judėjimas pagal muziką.**

Tikslas: judesiu reaguoti į muzikos raiškos priemones, kūno plastika perteikti muzikos nuotaiką.

Pvz.: improvizuotai judėti pagal muziką kartu su klasės draugu. Judesiu, veido išraiška atspindėti skirtingo charakterio muziką. Muzikai nutilus suvaidinti skambėjusios muzikos nuotaiką atitinkančią skulptūrą. Skatinti mokinius įvardyti ir pagrįsti charakteringiausią pasirodymą.

- **Savitų muzikos nuotaikos, charakterio, instrumentų tembrų apibūdinimų paieška.**

Tikslas: turtinti muzikinių apibūdinimų žodyną, sklandžią minčių raišką.

Pvz.: bandyti apibūdinti muziką įvairiais žodžiais, siejant su gimtosios kalbos žiniomis – būdvardžiai, sinonimai, antonimai.

- **Muzikos ir asmeninės patirties sąsajų paieška.**

Tikslas: sieti muzikos klausymo metu patiriamus išgyvenimus su asmenine vaiko patirtimi.

Pvz.: skatinti mokinius svarstyti apie muzikos ir jų gyvenimiškos patirties sąsajas pateikdami klausimus, pvz., „Kokį jūsų gyvenimo įvykį jums primena šis muzikos kūrinys?“, „Ar jūsų šeimoje yra muzikuojančių žmonių?“, „Parenkite pasakojimą apie juos“ (tai tema tiriamajam darbui. Ją pasirenka tik mokiniai, kurių šeimose yra muzikuojančių žmonių), „Kokiuose muzikiniuose renginiuose esate lankęsi? Kas vyksta mūsų miestelyje?“ ir pan.

- **Muzikos meno reikšmingumo nusakymas.**

Tikslas: įvertinti muzikos reikšmę savo ir kitų žmonių gyvenime.

Pvz.: skatinti mokinius svarstyti apie muzikos meno reikšmingumą pateikdami klausimus: „Ar muzika yra svarbi jūsų gyvenime? Kodėl?“, „Kaip keitėsi muzikos vaidmuo skirtinguose istorijos perioduose?“, „Kokia liaudies dainos reikšmė lietuvių tautos istorijoje?“ ir pan.

- **Muzikinių problemų sprendimas.**

Tikslas: svarstyti apie galimus muzikos kūrinio sukūrimo motyvus, paskirtį, parinktų muzikos išraiškos priemonių tikslingumą.

Pvz.: skatinti mokinius pateikti savus atsakymo į klausimus: „Kodėl jūsų manymu...?“, „Kodėl kompozitorius norėjo...?“, „Kaip aš padaryčiau...?“ ir pan.

- **Muzikinės vaizduotės žadinimas.**

Tikslas: „mintyse išgirsti“ jau žinomus muzikos kūrinius, juos lyginti su naujai klausomais, įsivaizduoti galimus muzikos pakeitimus.

Pvz.: paprašyti mokinius įsivaizduoti, kas ir kaip pasikeistų, jeigu kompozitorius būtų panaudojęs kitokias (išvardinti) išraiškos priemones? Sukurti kūrinio pavadinimą klausomam kūriniui. Žinomas dainas dainuoti ir groti mintyse, panaudojant šviesoforo metodą (raudona spalva – atliekame muziką mintyse, žalia – garsu).

Mokant vaikus kūrybingai apibūdinti bei vertinti muziką, labai svarbu klasėje sukurti jaukią kūrybišką atmosferą, pagrįstą pasitikėjimu, savitarpio supratimu, noru bendradarbiauti.. Ieškodamas būdų, kaip aktyvinti muzikos klausymosi procesą muzikos pamokoje, mokytojas turėtų vadovautis meniškumo bei estetinio skonio formavimo principais.

5. Informacinės komunikacinės technologijos muzikiniame ugdyme

Informacinės komunikacinės technologijos (IKT) muzikiniame ugdyme atveria naujų galimybių. Muzikos pamokoje IKT galima naudoti keliais aspektais:

- 1) informacijos paieškai;
- 2) demonstravimui;
- 3) savo kūrybos publikavimui ir diskusijoms;
- 4) įvairių užduočių atlikimui naudojant kompiuterines mokymo priemones (KMP).

Muzikos pamokose prasmingiausia naudoti KMP. Jų pagalba ugdymo procesas tampa aktyvus ir sudaro lanksčias galimybes individualizuoti užduotis. Yra kelios muzikos KMP rūšys: muzikos kūrimo iš paruoštų pavyzdžių (*sample*), (pvz., *Music Maker*, *The EJay*,

Frooty Loops, Groovy Music ir kt.), natų rašymo (pvz., *Sibelius, Finale, Maestro* ir kt. Šias priemones galima naudoti ir kūrybos užduotims, mokiniams, kurie pažįsta natas)), klausos lavinimo ir muzikos teorijos pagrindų pažinimo (pvz., *Auralia, Musition, Groovy Music, The Dums* ir kt.).

Internetas – bene svarbiausias informacijos šaltinis šių dienų mokytojui. Čia galima rasti ir įsigyti natų, fonogramų, vaizdo ir garso įrašų, karaokė dokumentų, nuotraukų, informacijos apie kompozitorius ir atlikėjus, koncertų salių repertuarus ir kt. Jei mokiniams duodama užduotis surasti informacijos internete, mokytojas turi nurodyti pagrindinius internetinius adresus. Jei tokia užduotis duodama pamokos metu – nustatomas informacijos paieškai skirtas laikas ir nurodomi pagrindiniai internetiniai adresai. Jei mokiniams užduodama parengti tiriamąjį darbą ir jį pateikti surinktą kompiuteriu, mokytojas turi paaiškinti mokiniams raštvedybos taisykles, nurodyti, kokios apimties turi būti tekstas, kiek iliustracijų ir pan.

Mokytojo darbą efektyvina IKT panaudojimas demonstravimui (pateikčių, vaizdo medžiagos, partitūrų, paveikslų ir pan.). Kai mokytojas, pristatydamas naują medžiagą pamokoje, svarbiausius teiginius demonstruoja ekrane, skirtingo mokymosi stiliaus mokiniai tokią informaciją įsimena geriau. Jei mokiniams duodama užduotis parengti pristatymą, mokytojas turi pasiūlyti ne tik temą, bet ir parengti aiškius reikalavimus ir instrukcijas pateikties formai bei turiniui.

Pagrindinės mokyklos mokinius verta supažindinti su galimybėmis talpinti savo kūryba internete ir diskutuoti apie kitų kūrėjų darbus – tai įvairios bendravimo ir saviraiškos svetainės: *YouTube, Souseek, Frype, One* ir pan. Mokiniams galima duoti užduotį parašyti atsiliepimą apie pasiringtą ar mėgstamą kūrinį svetainės svečių knygoje. Tokia užduotis padėtų mokiniams koncentruotai ir tiksliai vartojant sąvokas apibūdinti muzikos kūrinį, plėstų jų muzikiniu interesus.

Muzikos pamokose kompiuterinę techniką galima naudoti klasės pasirodymų fiksavimui ir užfiksuotos medžiagos perklausoms ar peržiūroms. Tokia savo veiklos analizė padės mokiniams greičiau tobulėti. Taip pat mokiniai gali mokytis įkelti muziką į skirtingas informacijos laikmenas, kai jiems užduodama parengti savo mėgstamos muzikos rinkinį, savo kūrybos įrašą, sukurti ir įrašyti vaizdo klipą muzikos kūriniiui ir pan.

Daugiau informacijos apie IKT taikymo muzikinio ugdymo procese galimybes, pamokų aprašus galima rasti :

Muzika. Informacinių komunikacinių technologijų taikymo ugdymo procese galimybės / Rekomendacijos mokytojui. P.p. 177 – 186. Vilnius: ŠAC, 2005

Rekomendacijas galima rasti internetiniu adresu: <http://www.pedagogika.lt/index.php?-1469555137>

6. Kompiuterinė įranga muzikos kabinete

Muzikos kabinete turėtų būti mokytojo kompiuteris su Multimedia projektoriumi arba interaktyvia lenta ir interneto prieiga. Būtų gerai, kad kompiuteris turėtų MIDI klaviatūrą ir muzikos mokymui ir mokymuisi tinkamos programinės įrangos. Būtų gerai, jei kabinete būtų 4-10 mokinių kompiuterių su MIDI klaviatūromis ir kita įranga (ausinės, garso kolonėlės, programinė įranga ir pan.). Organizuojant klasės darbą vertėtų diferencijuoti užduotis – kompiuterinių užduočių nereiktų atlikti visai klasei vienu metu. Taip būtų išspręsta kompiuterių trūkumo problema. Prie vieno kompiuterio gali dirbti du mokiniai. Jei norima, kad dirbtų visa klasė – reiktų tartis su Informacinių technologijų mokytoju ir pasinaudoti jo kabinetu.

Jei muzikos pamokose naudojama IKT, tokias pamokas būtina ypač kruopščiai suplanuoti – jei nebus neparuošta labai konkrečių ir laike ribotų užduočių, mokiniai kompiuterius gali naudoti ne mokymosi tikslais.